

A Vasady-kódex eredete.

A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban őrzött Vasady-kódexre vonatkozó eddigi kevés irodalom¹ még nem vizsgálta a kézirat eredetét. Kiegészítésképpen az alábbiakban ezzel foglalkozunk.

A kódex egyházi és világi énekeket tartalmaz az ellenreformáció korából. Az énekszerzők vallása, az egyes énekeknek protestáns énekes könyvekben való előfordulása, valamint a világi énekek határozottan bizonyítják, hogy a kézirat protestáns eredetű.

Szerzőjük vallásánál fogva protestáns eredetre vallanak az alábbi énekek:

A *Psalmvs 51* című zsoltár (78. b. l.) versfőiből: *Lvdvvicvs* olvasható ki. Ez a Ludovicus valószínűleg Szegedi Lajos,² aki 1525-ben krakói ösztöndíjas s 1564-ben kolozsvári magyar pap. Három év multán unitárius s a bibliafordító Heltainak munkatársa lett.

A *Josefnec Istoriaja* tárgyú hoszabb elbeszélő költemény (90. b. l.) szerzője az utolsó versszak tanúsága szerint: *nagy Bannjai Mattyas*. Erről a Nagy Bánkai Mátyásról, a nagyszombati protestáns gyülekezet papjáról vagy iskolamesteréről köztudomású volt, hogy üldözött, börtönfogságot is szenvedett protestáns.

A *Cantio Optima* című és *Siralmas Ennekom* kezdetű versnek (120. a. l.) a szerzője az utolsó versszak bizonyossága szerint Bornemissza Péter. Ez a vers Bornemissza legrégebb fennmaradt verse³ s ez az egyetlen világi tárgyú éneke.

¹ Erdélyi Pál: *Énekeskönyveink a XVI. és XVIII-ik században*, Budapest, 1899, 75. l.; Dézsi Lajos: *A Vasady-kódex*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1913, 14–27. l.; *Régi Magyar Költők Tára*, VIII., 21., 22., 435., 442., 449. l.; *Jegyzetek a Régi Magyar Költők Tára IV. kötetéhez*, 269. l.; *Jegyzetek a Régi Magyar Költők Tára VII. kötetéhez*, 349., 370–382., 402. l.; Honti János: *A Szilágyi és Hajmási monda szövegtörténete*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1930, 304–321. l.

² Régi Magyar Költők Tára. VIII., 442. l.

³ Kiadta Beöthy: *A Magy. Nemz. Irod. Tört. Ism. I.*, 241-ik l. és Szilágyi a Régi Magyar Költők Tárába, VII., 207. l.

A *Satis elegans* című és *Emlekozzel meg te giarlo embor* kezdetű vers (115. a. l.) szerzője Szerémi Illés, aki Sztárai Mihály utódaként laskói lelkész volt.

A Vasady-kódex protestáns eredetét bizonyítja az a tény is, hogy számtalan vallásos énekét más protestáns énekeskönyvekben is megtaláljuk. Így a vérrokonság kétségtelen a Vasady-kódex s az alábbi énekeskönyvek között:

A lutheránusok számára 1593-ban megjelent Bártfai énekeskönyv 350. lapján a Vasady-kódexnek *Docí Ilona* című és *Diczerlek tegodet* kezdetű versét (113. b. l.), a 345. lapján pedig kódexünknek *Cantio Optima* című és *Menniei felsegnek ura* kezdetű énekét (120 b. l.) találhatjuk meg.

A Bornemissza Péter 1582-ben megjelent énekeskönyvének CCLVI. lapján a Vasady-kódexnek *Cantio Optima* című és *Oh enket szeomejm* kezdetű énekét (70. a. l.), a CCLXX—CCLXXVII. lapjain *Az Jacob Patriarcanak Fiarol Valo Szep Enok-ét* (90. b. l.),¹ a CCLII, lapon *Lavda Anima Mea* című énekét (III. b. l.), CCLIV. *Docí Ilona* című versét (123. b. l.), a CCXXIII—IV. leveleken *Cantio Pvlchra* című és *Mindonok meg haliak* kezdetű énekét (114. b. l.), továbbá a LXXXVII—VIII. lapokon *Cantio Pvlchra* című és *Az ur isten nekom* kezdetű versét (121. a. l.), végül a CCLII—III. leveleken *Cantio Pvlchra* című és *Nez mi reank* kezdetű énekét (123. b. l.) olvashatjuk párhuzamosan.

Huszár Gál 1574-ben megjelent énekeskönyvének XL. lapján a Vasady-kódexnek *Himnvs* című és *Latod isten* kezdetű énekét (86. a. l.) találjuk.

Szegedi Gergely, debreczeni református pap énekeskönyvének 202. lapján a Vasady-kódexnek *Etel vtan valo halaadas* című énekét (77. b. l.), a 40. lapon a Vasadynak *Psalmvs 51* című és *Legi irgalmas* kezdetű zsoltárát (78. b. l.), a 177—178. leveleken *Fidvcia ad Deum* című és *Segitseglv hiank* kezdetű énekét (82. a. l.), a 161—62. leveleken *Oratio Dominica* című és *Mi kegios atiank* kezdetű versét (95. a. l.), továbbá a 44—46. leveleken *Cantio Pvlchra* című és *Irgalmaz Vr isten* kezdetű énekét (87. a. l.), végül a 65. lapon *Cantio Pvlchra* című és *Mindonok meg haliak* kezdetű versét (114. b. l.) találhatjuk párhuzamosan.

¹ Ez a vers a Vasady-kódexben az éneknek 1580-ban kiadott szövegéről készített másolat.

Az 1592-ben megjelent Gönczi-féle énekeskönyvben a Vasady-kódexnek *Hallgassuk fwgielmetesen* kezdetű énekét (66. a. l.) olvashatjuk.

Kódexünknek vannak olyan énekei, melyek nemcsak szórványosan, de egyszerre több protestáns énekeskönyvben is fellelhetők. Így a *Psalms 51* című és *Haborusaga dauid kiralnak* kezdetű éneke (116. a. l.) még megvan az 1566-os Váradi énekeskönyvben, Szegedi könyvének 41—43. levelein, Huszár Gál könyvében az LIX. lapon, Bornemisszánál CIII—IV. leveleken és a Gönczi-féle énekeskönyvben. Az *baluani imadok ellen* című és *Folseges Isten* kezdetű versét (123. a. l.) még megtaláljuk Szegedi könyvében a 145—46, Bornemisszánál az LI. lapon. A protestáns énekeskönyvekben közkedveltségnek örvendő 51. zsoltár: *Legi irgalmas Vr* a Vasady változatán kívül még megtalálható a Váradi és Bártfai énekeskönyvben, továbbá a Szegedi, Huszár és Bornemissza könyvében. Végül kódexünknek *Satis Elegans* című és *Emlekozel meg te giarlo ember* kezdetű éneke (115. a. l.) a Bártfai énekeskönyv 376. lapján, Bornemissza könyvében a LXXV., Gönczinél a 349. lapon előfordul.

Kódexünk protestáns eredetét bizonyítják a benne levő világi énekek is. Ezek egyike *Cantio de Matrimonio*¹ című hosszabb költemény (71. b. l.), melynek szerzője az utolsó versszak bizonyossága szerint Batizi András, a Szilágyság reformátora. Versét a Vasadyn kívül több protestáns énekeskönyv is tartalmazza: Szegedi Gergelyé (196. l.), Huszár Gálé (205. l.) és a Bártfai énekeskönyv (71. l.).

Tartalmánál fogva föltétlen protestáns eredetre vall kódexünknek egy másik világi tárgyú verse: *Cantio Boczcai* (75. b. l.), melynek ismeretlen szerzője kegyelettel, szinte imádatlal emlékezik meg a protestáns Bocskai Istvánról. A költő a földi atya elvesztése után (a mérgezésről elterjedt hírt élesen hangsúlyozza) a mennyei atya eljövételének reményében talál megnyugvást.²

A fenti bizonyítékok kétségtelenné teszik a Vasady-kódex protestáns eredetét. Az alábbiak azt tanúsítják, hogy a protestáns felekezetek közül az unitáriusok készítették.

¹ Kiadta Sziládi Áron a *Régi Magyar Költők Tárá*-ban, II. 120. l.

² Kiadta Gr. Mikó Imre, majd Thaly Kálmán. Lásd *Erdélyi Történelmi Adatok*, III. 99. l. és *Századok*. 1871. 319. l.

Legelőször is feltűnik, hogy kódexünknek *Precatio Ad Deum Patrem* című és *Adgi mar czondossegot* kezdetű (118. b. l.) Balassi-verse csonka. Az unitáriusok nagyon kedvelték Balassinak ezt a versét. Első énekeskönyvük énekei közé is beiktatták, mert a költő kizárólag az Atyához könyörög. A Vasady-kódexben azért adták a versének is a fenti címet. Kedvelték, terjesztették, énekeltek, de az utolsó versszak elhagyásával, amelyben a költő az Atya mellett a Fiú-és Szent-Lélek-Istent is dicsőíti. A Vasady-kódex másolója is elhagyta az utolsó versszakot.

Jellemző az is, hogy a *Satis elegans* című és *Emlekozzel meg te giarlo embor* kezdetű vers (115. a. l.) doxológiáját a Vasady-kódex másolója az alábbi sorokkal cseréli fel: Az Isten adjon nekünk Szent lelket az ő jóvoltából, hogy dicsérhessük, magasztalhassuk jó áldott, szent nevét.

Az unitárius eredet döntő bizonyítéka egy a kódexbe másolt latinnyelvű káté (43. a. — 64. b. l.). Címe: *Catechesis seu institutio fidei Christianae, ac salutaris doctrine per questiones breves ennaratio*. A káté a Szent-Háromság tanát cáfolja azzal az indokolással, hogy a keresztényi hit kizárólag *cognitione dei unius et solius* alapszik. A kérdések bizonyítékok felsorolását kívánják *de uno deo, de uno creatore, de uno et solo deo*. A feleletek az apostolok, a próféták és Jézus Krisztus bizonyítékait sorolják el, de ugyanakkor tiltják *ex uno uero de Trinum constituere*. A Szent Háromság tanát eszerint a Biblia sem igazolja. Hamis tan, mely Damasus pápa véleményéből alakult ki. Damasus ugyanis a *Canticus puerorum*-hoz egyszerűen még egy versszakot csatol: *Benedicamus patrem et filium et spiritum sanctum*. A tan így gyökeret vert és hagyomássá vált. Jogosságát azonban hagyományokkal bizonyítani nem lehet, mert a hagyományokat is a papok terjesztik. A Szent Háromság tana tehát *ex opinionibus incertis et traditionibus cum maledictione confirmatis* táplálkozik. Viszont az Egy Istenség tanát a Szentírás maga is bizonyítja: Mózes, Gen. 1.; Esa: 40, 42, 44, 45; a 146. zsolt.; Máté 19; Márk 10 stb. Végeredményében az egyistenhit *papisticis et idolatricis doctoribus contraria est, sed non esse contraria celestibus doctoribus*.

Fentieket összegezve a Vasady-kódex unitárius kódex.

Dr. Debreczy Sándor.

Péterfi Dénesné
szül. **Péchy Katalin.**¹

Alapige: Ján. ev. 13. r. 15. v.

„Én példát adtam nektek“.

A Péterfi Dénesné egyéniségét és életét sokan félreértették. Mint valamikor a Berde Mózsáét, az ő egyszerű magánéletét is bizonyos sajnálkozó megjegyzéssel kísérték. Én nem azért állottam koporsója mellé, hogy sajnálkozzam és megsírassam az ő életét, hanem azért, hogy példánykép gyanánt állítsam azon leánynemzedék elébe, amelyről férjével együtt olyan bőkezűen kívántak gondoskodni.² Az ő élete egy tisztán mutató tükör, amelyből egy jó és nemes lélek fénye ragyog felénk; egy nyitott könyv, melyben a legnemesebb női erények vannak csillogó betűkkel felírva.

Úgy tetszik nekem, hogy koporsójánál még egyszer felújul az a 76 éves életpálya, amelyhez engem egyénileg is a tisztelet és megbecsülés érzelmei kapcsolnak, de amely a családi és társadalmi erények szolgálatában telt el. Mint fennen ragyogó csillagok úgy tűnnek fel előttem azok a kiváló női erények, amelyek napjainkban mind inkább hanyatlóban vannak, de amelyek a régi magyar nőnek nélkülözhetetlen sajátságai voltak.

Én, mint fiatal kolozsvári papnét, több mintegy félszázaddal ezelőtt ismertem meg. Láttam, amint a kolozsvári Kossuth Lajos utcai ódon lelkészi lakás ablakaiban városszerte híres szekfűit és muskátlijit naponkint szorgalmasan gondozta, s a szépen nyíló virágoknál csak pirosposzsgás gömbölyű arca volt szebb. És amilyen gonddal és szeretettel ápolta virágait az ablakban, éppen olyan gonddal és szeretettel ápolta benn a családi otthonban a női és hitvestársi élet legszebb virágait is. Szinte látom magam előtt azt a nőt, aki nem a külső világ előtt való fényelgéssel kívánt feltűnni, hanem a szív mélységes belső érzelmeivel szolgálta hivatását, hogy sokszorosan elfoglalt férje otthonosan érezze magát. Úgy tetszik, mintha látnám itt azt a munkás, takarékos és szorgalmas nőt, akinek gondos keze alatt a szűkös papi jövedelem megsokszorozódik s kinek helyes beosztása folytán a családi vagyon

¹ Elmondva 1940 december 6-án a temetése alkalmával.

² Közösen szerzett szép vagyonukat Unitárius Leányotthon céljaira hagyományozták olyan időben, amikor még leányotthon nem létezett.